

УДК: 378:04:37.091.12.011.3-051-057

*Зоряна ЛЕНІВ, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри логопедії Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТЬОМУ ПРОСТОРИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Zoryana LENIV, PhD of Pedagogical Sciences, Associate
Professor of Speech Therapy Department Mykhailo
Drahomanov National Pedagogical University, Kyiv, Ukraine*

COGNITIVE-COMPETENCE COMPONENT OF TEACHING ASSISTANTS' READINESS TO PROFESSIONAL ACTIVITIES IN INCLUSIVE SPACE

У статті актуалізовано проблему формування професійної готовності фахівців зокрема, майбутніх асистентів учителів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору початкової школи. Розкрито сутність понять "професійна готовність", "інклюзивний освітній простір" у розрізі психолого-педагогічних досліджень. Описано загальнодержавні, технологічні та психолого-педагогічні умови ефективного запровадження інклюзії; виокремлено ціннісно-ідейний, когнітивно-компетентнісний і професійно-рефлексивний компоненти системи підготовки означених фахівців у закладах вищої освіти (ЗВО) за структурно-функціональною моделлю, яка містить такі етапи: пропедевтично-мотиваційний; змістовно-діяльнісний; операційно-практичний – і лягла в основу дослідження. Також обґрунтована важливість застосування SMART-технологій у впровадженні системи формування професійної готовності асистентів учителів, ефективність котрих доведена у процесі експерименту.

Ключові слова: професійна готовність, асистент учителя закладу середньої освіти з інклюзивним та інтегрованим навчанням, інклюзивний освітній простір початкової школи, SMART-технології, психолого-педагогічна діагностика, структурно-функціональна модель.

Key words: professional readiness, teaching assistant, inclusive educational space of primary school, SMART technology, psychological and pedagogical diagnostics, structural-functional model.

Мета: висвітлити основні засади системи формування професійної готовності майбутніх фахівців, зокрема, асистентів учителів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору початкової школи.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сьогодні на університетську освіту покладаються значні завдання як щодо підвищення якості освіти, так і виконання соціальної місії у процесі суспільних трансформацій. Серед викликів часу важливими є проблеми освіти осіб з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії. Відтак інклюзивні процеси мають пронизувати й усі аспекти діяльності закладу вищої освіти (ЗВО), основний серед яких – здійснення якісної підготовки фахівців для роботи в закладах загальної освіти (ЗЗО) з інклюзивною формою навчання.

Зміни, які відбуваються, привели до потреби професійної підготовки педагогів нової генерації, підвищення їх фахової майстерності. Зі стрімкою модернізацією освіти праця педагогів модифікується й удосконалюється на ґрунті реформ, так як змінюється зміст національної школи, з'являються інноваційні педагогічні технології навчання, зокрема й інклюзивного. Тому актуальним постає питання професій-

ної підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів здатних ефективно реалізовувати інклюзію в командній взаємодії, а також підвищення їх кваліфікації шляхом новітніх SMART-технологій (розумних технологій).

Аналіз досліджень і публікацій. Загалом науковими положеннями професійної підготовки педагогів у різні часи працювали закордонні та вітчизняні вчені (В. Андрущенко, О. Баранова, А. Береснев, Л. Бродська, Н. Бугаєць, О. Будник, Г. Васянович, К. Віттенберг, В. Вітюк, С. Гончаренко, В. Гриньова, С. Золотухіна, І. Зязюн, В. Євдокимов, М. Євтух, О. Юнова, О. Казачінер, І. Костікова, В. Кремень, В. Лозова, В. Луговий, А. Лукашенко, С. Мартиненко, О. Мельник, В. Михальська, Н. Молодиченко, А. Москаленко, В. Огнев'юк, О. Омельченко, Н. Павленко, М. Парфьонов, В. Пасинок, Д. Пашенко, І. Прокопенко, В. Руссол, О. Серняк, Л. Смотров, Ю. Тодорцева, Н. Урум, О. Усага, Л. Хоружа, М. Чобітько, Н. Шакун, Т. Шанскова, Є. Яковенко-Глушенкова та інші).

Розробка системи професійної підготовки у вищій школі здійснюється за такими напрямками: науково-теоретичні основи формування особистості педагога у процесі професійної підготовки (Г. Беленька, Ф. Гоноболін, М. Кухарев); питання методології формування особистості педагога (С. Архангельський, А. Бойко, В. Ільїн, М. Каган, Л. Кондрашова, В. Сластьонін, О. Щербаков); шляхи вдос-

коналення навчально-виховного процесу в педагогічних університетах (Вол. Бондар, І. Ісаєв, Л. Кондрашова, Т. Сущенко, Г. Троцько); проблема професійної підготовки та діяльності педагогів (Ю. Бабанський, В. Гриньова, М. Євтух, О. Дубасенюк, І. Зязюн, О. Мороз, Н. Ничкало, О. Пехота, В. Синьов, Т. Сущенко, І. Тимченко, М. Шеремет і багато інших).

Аналіз результатів сучасних досліджень свідчить, що активно розробляються теоретико-методичні засади формування готовності педагогів до застосування ІКТ (В. Бадер, В. Биков, Р. Гуревич, М. Кадемія, М. Козяр, О. Кравчук, С. Литвинова, О. Співаковський, Л. Тимчук та ін.); хмарно орієнтованих систем інформатизації освіти (В. Биков, А. Гужій, М. Лещенко, Ю. Носенко, М. Шишкіна, А. Яцишин); дистанційної освіти, змішаного навчання та підготовки фахівців за допомогою інформаційних технологій (Г. Абрамова, С. Борисюк, О. Будник, М. Гладко, В. Лобода, Л. Лук'янова, С. Подгребельна, Л. Подоляк); застосування SMART-технологій в освіті загалом та системі ЗВО, зокрема (А. Василенко, Ю. Гайдай, Р. Гуревич, Л. Діденко, Н. Добровольська, Т. Колупаєва, В. Кондрашова-Діденко, І. Крупельницька, В. Лагутін, Т. Румянцева, Є. Левицька, Н. Сичова, Н. Слободяник, К. Соколюк та ін.).

Питання професійної готовності майбутнього педагога до роботи в інклюзивних умовах відображені у працях закордонних учених: Т. Loreman, J. Deppler, J. Lupart, D. Harvei, L. Stoll, A. McMahon, A. Greenwood, а також українських науковців: О. Акімової, Віт. Бондаря, Е. Данілявічюте, І. Демченко, О. Казачінер, О. Качуровської, А. Колупасової, І. Луценко, І. Малишевської, О. Мартинчук, С. Миронової, Н. Пахомової, Л. Савчук, Т. Сак, В. Синьова, Є. Синьової, Н. Софій, О. Таранченко, А. Шевцова, М. Шеремет, З. Шевців, І. Юхимця та інших.

На сьогоднішній день діти з особливими освітніми потребами мають право навчатись як у системі спеціальної, так і загальної освіти, відповідно повинні вдосконалюватись процедури надання їм освітніх і корекційно-реабілітаційних послуг незалежно від обраної форми навчання. Однак, якщо система підготовки фахівців до роботи у спеціальних закладах освіти в нашій державі розвивалась на добрих традиціях паралельно зі становленням наукових шкіл упродовж багать-

ох років, то підготовка кадрів до роботи в інклюзивних умовах є порівняно новим явищем для вітчизняної вищої школи й потребує інтегрування набутого досвіду з новітніми технологіями та ретельних науково обґрунтованих досліджень. Тому доцільним бачиться застосування вже відомих і апробованих як закордоном, так і частково в Україні SMART-технологій [6; с. 197].

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині інклюзія стала пріоритетом у євроінтеграційній освітній політиці нашої держави. Це засвідчують постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження Плану заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2012 року" (від 03.12.2009 р.) та накази Міністерства освіти і науки України "Про затвердження плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009–2012 роки" (від 11.09.2009 р.), "Про затвердження Положення про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах" (від 09.12.2010 р.), "Про порядок організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах" (від 15.08.2011 р. зі змінами від 05.08.2017 р.), "Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів" (від 01.06.2013 р.), де описано функції та компетентності асистента вчителя класу з інклюзивним та інтегрованим навчанням (код КП – 3330) й основні завдання його діяльності. Також інклюзивна освіта стрімко розвивається з часу схвалення Урядом Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року (від 14.12.2016 р.) та у процесі імплементації нового Закону України "Про освіту" (від 05.09.2017 р.). Оскільки Нова українська школа тільки стартувала в 2018 році, логічно, що й найбільш важливим завданням стало запровадження інклюзивного навчання, насамперед, у початковій її ланці.

Як зазначає І. Демченко, сучасний педагог має бути виключно уважним до нових реалій і тенденцій інклюзивної освіти, інновацій у сфері форм, методів, прийомів і засобів навчання і виховання дітей з обмеженими мож-

ливостями в розвитку, а також спроби гуманними способами розв'язувати різноманітні педагогічні ситуації [1].

О. Мартинчук акцентує увагу на тому, що сензитивним періодом вирощення поставленого завдання є час отримання фаху в умовах закладу вищої освіти, коли формується фундамент професійного мислення, професійної готовності, професійної компетентності [7].

Вивчення закордонного досвіду теорії та практики впровадження інклюзії демонструє, що для оптимального розвитку дитини з особливими освітніми потребами відповідно до її можливостей та особливостей в умовах інклюзії необхідна згуртована співпраця фахівців міждисциплінарної команди (психолого-педагогічної команди супроводу), здатних забезпечити навчально-виховний і корекційно-розвитковий процеси. Окрім учителів, психологів, соціальних працівників, логопедів, учителів-дефектологів, реабілітологів і батьків, ключова роль тут відводиться асистенту вчителя як педагогу, котрий покликаний супроводжувати дитину в різних сферах її шкільного життя. Тому посада асистента вчителя, як абсолютно нового суб'єкта навчально-виховного процесу належить в Україні до педагогічних професій. Відповідно процес підготовки такого фахівця повинен здійснюватися у закладах вищої педагогічної освіти, а також у класичних університетах на факультетах педагогічного профілю та інститутах післядипломної освіти/академіях неперервної освіти.

У чинному законодавстві зазначається, що асистент вчителя забезпечує соціально-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами. У нормативно-правових актах описано основні компетентності асистента вчителя, тобто що саме він повинен знати і вміти. Окрім цього, зазначається, що асистент вчителя мусить мати сформовані комунікативні та організаційні здібності, здатність співчувати, співпереживати; ціннісні орієнтації, спрямовані на розвиток людини як особистості, на творчу педагогічну діяльність, навички вирішення конфліктних ситуацій.

Умовами успішного впровадження інклюзії, за свідченнями багатьох науковців (Віт. Бондаря, В. Засенка, Е. Данілявічюте, А. Колупасової, О. Мартинчук, С. Миронової, Ю. Найди, П. Таланчука, В. Синьова, Н. Софій, М.

Шеремет, А. Шевцова та ін.), є: формування позитивної громадської думки щодо інклюзії на засадах гуманізму; сформована законодавча та нормативно-правова база; розроблене науково-, навчально-методичне та матеріально-технічне забезпечення; активне залучення батьків, громад, бізнесових і політичних організацій, ЗМІ; підготовлені професійні кадри для роботи в інклюзивному освітньому просторі.

Ми ж на основі опрацювання наукових психолого-педагогічних джерел виокремили три групи умов: 1) загальнодержавні (перелічені вище); 2) технологічні, які містять такі технології інклюзивного навчання, як доступність (універсальний дизайн середовища); мультидисциплінарний (командний) та індивідуальний підходи; адаптація і модифікація навчально-методичного забезпечення (курикулуму); асистування (технологія спільного викладання); технологія розробки індивідуальної програми розвитку та індивідуального плану розвитку дитини; індивідуальне (безоцінне ("метод Портфоліо", метод індивідуальних анкет тощо), стандартизоване) оцінювання; диференційоване викладання; використання розумних пристосувань (спеціального технічного обладнання); 3) психолого-педагогічні: внутрішня позитивна мотивація фахівців; оптимізація навчального процесу через поглиблення, систематизацію та інтеграцію спеціальних знань; реалізація особистісно зорієнтованої взаємодії у системах "учитель – асистент учителя – учень", "учитель – асистент учителя – батьки", "учень – асистент учителя – учнівський колектив", "батьки – асистент учителя – учні"; створення креативного освітнього простору.

Під поняттям "освітній простір" А. Цимбалару розуміє педагогічний феномен зустрічі та взаємодії людини з навколишніми її елементами-носіями культури (освітнім середовищем), у результаті чого відбувається їх осмислення та пізнання. Дослідниця поділяє думку Л. Виготського про те, що структурною одиницею освітнього простору є заклад освіти, але він лише становить первісну основу і може розглядатись у контексті освітнього простору, коли, займаючи провідну роль, виступає у функціональній взаємодії із соціальними, культурними, спортивними, медичними, громадськими організаціями. Крім того, правильно спроектований та створений

освітній простір, відкритий для взаємодії із соціальним середовищем, вважається суттєвим чинником особистісного розвитку. В іншому випадку на процес соціалізації здійснюються переважно негативні впливи стихійних компонентів соціального середовища [8].

Стосовно визначення поняття "освітній простір" зазначимо, що аналіз педагогічної літератури переконує у його багатомірності й різноплановості. Більшість дослідників означеної проблеми (Н. Бастун, С. Бондирьова, О. Веряєв, С. Гершунський, В. Гинецінський, Б. Ельконін, Б. Серіков, В. Слободчиков, І. Фрумін та ін.) під терміном "освітній простір" розглядають певну територію, яка пов'язана з масштабними явищами в галузі освіти: як певна частина соціального простору, у межах якої здійснюється нормована освітня діяльність; як єдність, цілісне утворення в галузі освіти, яке має свої межі, що уточнюються окремо, – світовий освітній простір, міжнародний освітній простір, європейський освітній простір, освітній простір регіону, школи, шкільного класу тощо.

Учені О. Денисова, В. Понікарова та М. Чайковський трактують інклюзивний освітній простір. Таким чином: єдність місця, де відбувається процес інклюзії; безбар'єрного середовища, що наповнює простір; змісту, у якому реалізується мета і завдання інклюзивної освіти; впливів, що забезпечують оптимальний процес інклюзивності дітей і молоді з інвалідністю [9].

Ми ж подаємо інклюзивний освітній простір як єдність створення та забезпечення відповідних умов (загальнодержавних, технологічних і психолого-педагогічних) і сповідування філософії інклюзії не тільки в межах середовища класу, а й у всіх аспектах життя школи.

Вважаємо, що інклюзивний освітній простір початкової школи є значно ширшим явищем, аніж інклюзивне навчальне середовище, яке твориться "тут і зараз". Відтак у межах даного дослідження розглядається інклюзивний освітній простір початкової школи, а також професійна готовність фахівців до формування цього простору та ефективної взаємодії у ньому.

Зі свідченням О. Казачінер, науковці різнобічно визначають структуру професійної готовності фахівця: одні з них компонентами готовності

вважають ставлення особистості до діяльності (Н. Горбач, Н. Кичук, А. Линенко); інші ж виокремлюють такі складові, як мотиваційний, змістовий, процесуальний, організаторський (Н. Кузьміна, Л. Спірін, В. Сластьонін, О. Щербаков та ін.); або мотиваційний, когнітивний, емоційно-вольовий компоненти (В. Моляко, Є. Машбиць, О. Тихомиров) [4].

Отже, прийнято вважати, що компонентами готовності особистості до діяльності є ставлення до діяльності або настанови (для ситуаційної готовності), мотиви, знання про предмет і способи діяльності, навички та вміння їхнього практичного використання. Тому найчастіше, як зазначає С. Гаркуша, виділяють такі компоненти готовності: мотиваційний, змістовий та операційний [2].

Аналізуючи праці вчених у площині підготовки майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзії, зазначимо, що С. Альохіна виділила професійний і психологічний компоненти готовності, О. Гноєвська – когнітивний, мотиваційний, рефлексивний та операційний, І. Демченко – місіонерський, компетентнісний і саморегулятивний, О. Казачінер – мотиваційно-особистісний, когнітивно-операційний і рефлексивно-оцінний, О. Мартинчук – професійно-особистісний, теретико-когнітивний і практико-діяльнісний, Г. Першко – мотиваційний, теоретичний та операційний, І. Оралканова – психологічний і професійний, а В. Хитрюк – когнітивний, емоційний і конативний.

З огляду на сказане вище, ми зробили наступні компоненти системи професійної підготовки асистентів учителів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору початкової школи: ціннісно-ідейний, когнітивно-компетентнісний та професійно-рефлексивний. Вони органічно взаємопов'язані, взаємовпливають і взаємозумовлюють один одного. Кожен компонент характеризується критеріями та деталізується показниками.

Водночас у процесі наукових розвідок у наших дослідженнях розроблено наступні етапи системи професійної підготовки фахівців, здатних працювати в умовах інклюзії, які лягли в основу структурно-функціональної моделі (Ленів, 2014): I – пропедевтично-мотиваційний; II – змістовно-діяльнісний; III – операційно-практичний. Кожен етап пронизують розроблені компоненти з їх змістовним наповненням [5].

Таблиця 1

Узагальнені результати діагностики рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців на зіставно-порівняльному етапі дослідження

Компоненти	Стан					
	Низький		Середній		Високий	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Ціннісно-ідейний	11,3	45,1	39,9	34,7	58,8	20,2
Когнітивно-компетентнісний	7,7	43,8	42,5	37,0	49,8	19,2
Професійно-рефлексивний	9,4	41,6	45,7	39,9	44,9	18,5
Середнє значення	6,1	43,5	42,7	37,2	51,2	19,3

На I-му етапі відбувається: формування усвідомлення суспільного значення інклюзії; вивчення законодавчої бази; аргументація потреби використання знань зі спеціальних психолого-педагогічних дисциплін в інклюзивно-педагогічній діяльності; уточнення та конкретизація суті діяльності педагогів в умовах інклюзивного навчання.

На II-му етапі відбувається: опанування студентами теоретичних знань; формування уявлень про інклюзію в дії (умови, механізми реалізації, педагогічні технології, моніторинг); формування вміння організувати інклюзивне середовище й забезпечувати "універсальний дизайн", розвиток уміння діяти в мультидисциплінарній команді фахівців інклюзивного закладу освіти (команді психолого-педагогічного супроводу).

На III-му етапі відбувається: формування вміння оперувати технологіями інклюзивного навчання (спеціальними методиками безоціночного та/або стандартизованого оцінювання й диференційованого викладання, асистування, "індексу інклюзії"); володіти сучасними технічними засобами комунікації та організації навчання; застосовувати набуті знання та вміння на практиці; поширювати теоретичні знання і практичні вміння та навички серед освітянської і батьківської громадськості.

Загалом формування професійної підготовки фахівців (асистентів учителів) до роботи в інклюзивному освітньому просторі початкової школи з позиції акмеасіологічного, інтегративно-діяльнісного, когнітивно-компетентнісного, середовищно-ресурсного та синергетичного теоретико-методологічних підходів характеризує цей процес у взаємовпливі його структурної організації з культурологічно-ціннісними та професійно-самоідентифікаційними чинниками. Відтак, когнітивно-компетентнісний підхід розглядаємо такий, що спрямований

на формування компетентного фахівця, здатного поступово зростати професійно й особистісно у процесі інтерактивної суб'єкт-суб'єктної взаємодії (співтворчості, співучительстві тощо), застосовувати педагогічні інновації та навчатись упродовж життя за допомогою як традиційних, так і новітніх електронних моделей навчання.

Нині в суспільстві відбувається поступове впровадження разом із традиційною моделлю навчання моделі електронного навчання (eLearning) та різновидів – мобільного навчання (mLearning) і змішаного навчання (bLearning), у рамках яких, зокрема, розробляються та застосовуються у навчальному процесі навчальні веб-ресурси та електронні підручники, масові відкриті онлайн-курси (МООС), а також спеціальні програмні продукти – системи управління віртуальним навчальним середовищем (LMS); формуються кола спеціалістів у соціальних мережах та віртуальні спільноти практиків, котрі ведуть блоги тощо. Ці технології активно починають використовуватись у закладах вищої освіти [3].

На загал, сьогодні термін "цифрові технології" (на відміну від ІКТ) вважається найбільш відповідним для називання повного набору пристроїв, програмного забезпечення чи інфраструктури. Усе більш поширеним стає поняття "SMART-технології", яке ми розглядаємо як інтерактивний навчальний комплекс, що дозволяє створити, редагувати та поширювати мультимедійні навчальні матеріали як в аудиторний, так і позааудиторний час і охоплює як диференційоване навчання, так і навчання у співпраці – в групі, персоналізоване навчання – індивідуально, та узагальнене навчання – на масових он-лайн-курсах. Цікавим є тлумачення самого акроніму SMART (розумний): самокерований, мотивований, адаптивний, ресурсозбагачений, технологічний [6].

Отже, фокусування на питаннях

розробки і застосування навчальних SMART-технологій стало новою тенденцією у світовій освіті. А в останній час і в Україні ці технології широко впроваджуються у діяльності закладів освіти, а також у процесі підготовки різнопрофільних фахівців. Зокрема, ГО "СМАРТ-освіта" спільно з МОН України та іншими партнерськими організаціями розробила і провела на онлайн-платформі EdEra навчання для педагогів щодо реалізації інклюзії.

На нашу думку, вивчення SMART-технологій та принципів їх застосування в умовах інклюзії повинно відбуватись шляхом застосування цих SMART-технологій у навчальному процесі ЗВО. Відтак у нашій державі успішно реалізується у школах з інклюзивною формою навчання проєкт "Розумнички", що побудований на SMART-технологіях, а також експериментально здійснюється підготовка фахівців засобами цих технологій.

Окреслені вище позиції є важливими детермінантами системи професійної підготовки майбутніх асистентів учителів до роботи в умовах інклюзивного освітнього простору початкової школи, яка покладена в основу формувального етапу експериментального дослідження, здійсненого у 2013–2018 роках.

Компоненти системи за відповідними критеріями та показниками послужили підґрунтям для розроблення методичного інструментарію (тестів, опитувальників, онлайн-анкет) і проведення діагностики стану професійної готовності майбутніх фахівців, у результаті якої отримано відповідні емпіричні дані для чіткої кількісної та якісної диференціації майбутніх асистентів учителів за рівнями професійної готовності (високий, середній і низький) на підсумковому зіставно-порівняльному етапі дослідження.

Обсяг вибірки становив 1250 студентів денної і заочної форм навчання освітнього ступеня "бакалавр" (спеціальність - "логопедія" з додатковою спеціалізацією "інклюзивна освіта", кваліфікація: асистент вчителя класу з інклюзивним/інтегрованим навчанням), а також слухачів курсів післядипломної освіти. Було обрано дві однорідні й однакові за кількістю групи респондентів – експериментальну, яка брала участь у формувальному експерименті, та контрольну, котра не задіявалась до експерименту. Узагальнені результати представлено у таблиці 1.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отримані дані дають змогу зробити висновки про те, що ефект змін у кращу сторону забезпечено запропонованою нами системою професійної підготовки. У перспективі проєктований зміст експериментальної системи професійної підготовки фахівців до роботи в умовах інклюзії на підґрунті концептуальних засад, методологічних підходів, принципів і організаційно-педагогічних умов, що інтегрує пропедевтично-мотиваційний, змістовно-діяльнісний і операційно-практичний етапи у структурно-функціональній моделі, а також пронизується ціннісно-ідейним, когнітивно-компетентнісним і професійно-рефлексивним компонентами, забезпечить формування в майбутніх асистентів учителів уміння здійснювати фаховий супровід дітей з особливими потребами в контексті командно-індивідуального підходу в інклюзивному освітньому просторі початкової школи засобами сучасних освітніх інновацій, у тому числі SMART-технологій. Надалі в публікаціях ми розкриватимемо змістове наповнення предметів, онлайн-курсів, активних практик і тренінгів поетапної системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Демченко І. І. Готовність учителя початкових класів до роботи в умовах інклюзивної освіти : структура та діагностика : навч.-метод. посібн. / І. І. Демченко [Електронний ресурс]. – Умань : Видавець "Сочінський М. М.", 2014. – 160 с. – Режим доступу : <http://dspace.udpu.org.ua>.
2. Гаркуша С. В. Поняття та компоненти професійної готовності майбутніх учителів до педагогічної діяльності / С. В. Гаркуша. – URL: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=1319
3. Будник О. Б. Використання методик змішаного навчання в закладі вищої освіти. / О. Б. Будник // Обрії №1 (46), 2018. – С. 4–11.
4. Казачінер О. С. Розвиток інклюзивної компетентності вчителів-філологів у системі післядипломної освіти : монографія / О. С. Казачінер. – Харків: видавництво ФОП Панов А. М., 2017. – 390 с.
5. Ленів З. П. До проблеми моделювання процесу підготовки кадрів

для роботи в інклюзивному просторі / Ленів З. П. // Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі: матеріали III Міжнародного Конгресу (м. Одеса, 18–21 травня 2017 року) / Південноукраїнський національний університет імені К. Д. Ушинського. – Одеса : Видавничий дім "Гельветика", 2017. – С. 70–81.

6. Ленів З. П. Формування професійної компетентності фахівців, що реалізують інклюзивний підхід засобами SMART-технологій / Ленів З. П. Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії: тези доп. – Вінниця : ТОВ фірма "Планер", 2016. – С. 197–201.

7. Мартинчук О. В. Підготовка фахівця зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі: монографія / О. В. Мартинчук. – К. : Центр учбової літератури, 2018. – 430 с.

8. Цимбалару А. Д. Моделювання інноваційного освітнього простору загальноосвітнього навчального закладу [Електронний ресурс] / Цимбалару А. Д. Режим доступу: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/159/145>

9. Чайковський М. Є. Інклюзивний освітній простір як середовище соціально-педагогічної роботи з молоддю з інвалідністю / М. Є. Чайковський // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна". – 2017. – С. 76–80.

REFERENCES

1. Demchenko, I. I. (2014). Ghotovnist uchytelja pochatkovykh klasiv do roboty v umovakh inkljuzyvnoji osvity : struktura ta diagnostyka : navch.-metod. posibn. [Readiness of the elementary school teacher to work in inclusive education: structure and diagnostics: teaching method. manual]. Retrieved from. [in Ukrainian].
2. Harkusha S. V. Poniattia ta komponenty profesiinoi hotovnosti maibutnih uchyteliv do pedahohichnoi diialnosti. [Concepts and components of future teachers' professional readiness for pedagogical activity]. Retrieved from. [in Ukrainian].
3. Budnyk O. B. (2018). Vykorystannia metodyk zmishanoho

navchannia v zakladi vyshchoi osvity. [Use of mixed teaching methods at a higher education institution]. Retrieved from. [in Ukrainian].

4. Kazachiner O.S. (2017). Rozvytok inkljuzyvnoi kompetentnosti vchyteliv-filolohiv u systemi pisljadiplomnoi osviti: Monohrafiia. [Development of inclusive competence of teachers-philologists in the system of postgraduate education]. Retrieved from. [in Ukrainian].

5. Leniv Z. P. (2017) Do problemy modeliuвання protsesu pidhotovky kadriv dlia roboty v inkljuzyvnomu prostori / Leniv Z. P. // Hlobalni vyklyky pedahohichnoi osvity v universytetskomu prostori: materialy III Mizhnarodnoho Konhresu. [To the problem of modeling the process of personnel training for work in the inclusive space]. Retrieved from. [in Ukrainian].

6. Leniv Z. P. (2016) Formuvannia profesiinoi kompetentnosti fakhivtsiv, shcho realizovuiut inkljuzyvnyi pidkhid zasobamy SMART-tekhnohii / Leniv Z. P. Osvita ditei z osoblyvymy potrebamy: vid instytualizatsii do inkluzii : tezy dop. [Professional competence formation of specialists implementing inclusive approach by means of SMART-technologies]. Retrieved from. [in Ukrainian].

7. Martynchuk O. V. (2018) Pidhotovka fakhivtsia zi spetsialnoi osvity do profesiinoi diialnosti v inkljuzyvnomu osvitnomu seredovyshchi: Monohrafiia. [Preparing special education specialist for professional work in inclusive educational environment]. Retrieved from. [in Ukrainian].

8. Tsymbalaru A. D. Modeliuвання innovatsiinoho osvitnoho prostoru zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu. [Modeling of innovative educational space of a comprehensive educational institution]. Retrieved from. [in Ukrainian].

9. Chaikovskiy M. Ye. Inkljuzyvnyi osvitnii prostir yak seredovyshche sotsialno-pedahohichnoi roboty z moloddu z invalidnistiu. [Inclusive educational space as an environment of social and pedagogical work with youth with disabilities]. Retrieved from [in Ukrainian].

Стаття надійшла 20.11.2018 р.